

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**ÜZLETI TELJESÍTMÉNY ÉS VERSENYKÉPESSÉG
A NAGYVÁLLALATI VERSENYELŐNYÖK ÉS
VERSENYHÁTRÁNYOK PÉNZÜGYI
ÖSSZEFÜGGÉSEIBEN**

Sápiné Duduk Ildikó

Témavezető:

Dr. habil. Fenyves Veronika



DEBRECENI EGYETEM

Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok

Doktori Iskola

Debrecen, 2017

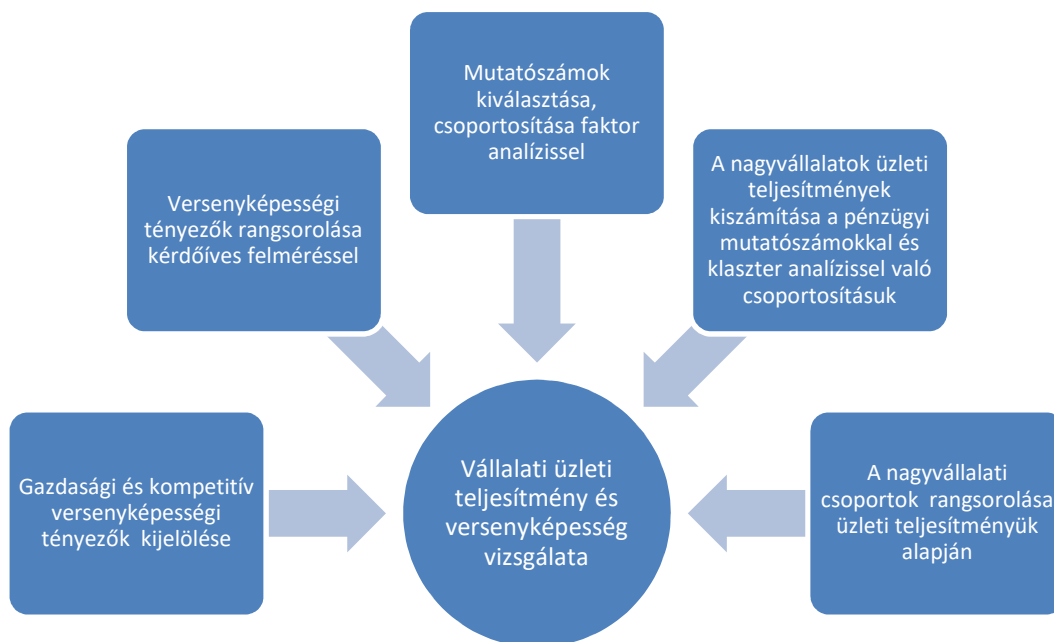
1. A KUTATÁS ELŐZMÉNYEI, CÉLKITŰZÉSEI ÉS A KUTATÁSI HIPOTÉZISEK BEMUTATÁSA

A doktori értekezésem témája vállalati üzleti teljesítmény és versenyképesség sajátos aspektusainak vizsgálata. A témaválasztásban jelentős szerepet játszott az, hogy hosszú évek óta dolgozom különböző vállalatoknál főkönyvelőként, pénzügyi vezetőként és munkám során számos elméleti és gyakorlati kérdéssel találkoztam az üzleti teljesítmény mérésével és a vállalati versenyképességgel kapcsolatosan. Ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása inspirálta a kutatási munkám elkezdését.

Úgy vélem, hogy a versenyképességi vizsgálat, mint téma releváns és időszerű közgazdasági problémának tekinthető, mert a vállalatok érintettjei nap, mint nap szembesülnek azzal a ténnyel, hogy a globális gazdasági életben a verseny ereje és intenzitása folyamatosan növekszik. A témát hazai és külföldi elemzők és kutatók is folyamatosan elemzik, amely szintén igazolja a versenyképességi vizsgálatok aktualitását. Az elmúlt években számos banki és nagyvállalati csőd, és a pénzügyi és gazdasági válság is rámutatott a spekuláció erejére és veszélyeire. Ezért az érintettek számára világossá vált, hogy a vállalatok üzleti teljesítményéről és versenyképességéről megbízható és valós információval kell rendelkezniük. Véleményem szerint ezek az információk a vállalkozások pénzügyi beszámolói, melyeket számviteli szakemberek készítenek el és a törvényi előírásoknak megfelelően nyilvánosságra hoznak. A téma időszerűsége mellett elmondható, hogy sokak érdeklődésére számot tartó kérdéskör, mind makro-, mind mikroökonómiai szinten. A vállalati teljesítmények nemzetgazdasági szinten jelentősek a bruttó hozzáadott érték előállításában, az export biztosításában, a foglalkoztatásban. Nagyon fontos gazdálkodásuk, üzleti teljesítményük vizsgálata és ismerete. A vállalatok érintettjeinek folyamatosan figyelemmel kell kísérniük a gazdasági környezetben végbemenő változásokat, megbízható információk birtokában ezekre a változásokra a különböző versenyhelyzetekben helyes válaszokat kell találniuk, és a változásokhoz a legmegfelelőbb módon kell alkalmazkodniuk. A gazdaság szereplői tevékenységük során a rendelkezésre álló erőforrásokból szolgáltatásokat, termékeket állítanak elő. Az erőforrásokkal való hatékony felhasználásának oldaláról végzett vizsgálatok eredményei alkalmasak a versenytársak eredményeinek összevetésére, amelyekből versenyképességre vonatkozó jellegzetességek, sajátosságok tárhatók fel.

1.1. A kutatás fontosabb célkitűzései

- 1.: A gazdasági, üzleti teljesítmény és versenyképesség tárgykörében született szakirodalom összefoglalása, új versenyképességi definíciók megfogalmazása.
- 2.: Magyarország nemzetgazdasági teljesítményének és versenyképességének bemutatása, különös tekintettel arra, hogy milyen üzleti környezetet biztosít a vállalatok számára.
- 3.: A hazai vállalkozási szféra szerkezetének, összetételének elemzése, kiemelten a vállalatok súlyára és szerepére.
- 4.: Meghatározni azokat a gazdasági és kompetitív tényezőket, amelyek megjelennek az üzleti teljesítményekben és leginkább hatással vannak a vállalatok versenyképességére.
- 5.: Vizsgálni, hogy a vállalatok gazdálkodási hatékonysága hogyan jelenik meg az üzleti teljesítményben, melyek a legfontosabb pénzügyi mutató számok, amelyeken keresztül versenyképességükre megállapítások tehetők.
- 6.: Csoportosítani a pénzügyi mutatószámokat, hogy lehetővé tegyenek vállalati adatbázis segítségével üzleti teljesítmény és vállalati versenyképességi elemzéseket.
- 7.: Végző célként tűztem ki a Magyarországon működő nagyvállalatok üzleti teljesítményének és versenyképességének sajátos aspektusainak feltárását, és ezzel új ismeretek és összefüggések bemutatása az EU csatlakozást követő tíz év tekintetében.



1. ábra: A disszertáció logikai struktúrája

Forrás: saját szerkesztés

1.2. A kutatás hipotézisei

A megfogalmazott kutatási célokkal olyan szubjektív és tudományos elméleteket keresek, melyek a probléma kezelésében segítségemre lesznek, kérdéseimre a válaszokat megadják. A hipotézis vizsgálat során a kutatási témával kapcsolatosan olyan feltételes állításokat fogalmazok meg, amelyek igazságáról nem vagyok meggyőződve, de munkám során úgy tapasztaltam, hogy ezek a feltételezések általános érvényűek lehetnek. H_0 hipotézis a megfogalmazott feltevés, míg a H_1 hipotézis a megfogalmazott feltételezés ellentettje. Az elmélettel összeegyeztethető elvárásokat, hipotéziseket fogalmazok meg és azt fogadom el, amelyeket a mintára épülő vizsgálat a során megerősítek.

Kutatási hipotézisek:

- 1. Hipotézis:** A vállalatok versenyképességét tartós gazdasági és kompetitív jellemzők kombinációja határozza meg, melyben a hatékonyság fontos tényezője a vállalati versenyképességnek.
- 2. Hipotézis:** A gazdasági és kompetitív jellemzők megjelennek az üzleti teljesítményben, amelyből mérésre és elemzésre alkalmas mutatószámok képezhetők, és statisztikai elemzésekben párokként korrelálnak.
- 3. Hipotézis:** Klaszteranalízis segítségével a vállalatok üzleti teljesítményük alapján csoportokba sorolhatóak. Ez teremt lehetőséget megkülönböztető versenyelőnyök és versenyhátrányok feltárására, ezáltal utalva versenyképességükre.
- 4. Hipotézis:** A vállalkozás mérete jelentős hatással van az üzleti teljesítményre és a vállalati versenyképesség alakulására.

2. ADATBÁZIS ÉS ALKALMAZOTT MÓDSZEREK ISMERTETÉSE

2.1. A szekunder és primer adatgyűjtés tudományos módjának, módszerének bemutatása

A kutatási kérdések megválaszolásához kapcsolódó vizsgálatot szekunder és primer kutatásokra alapoztam. Szekunder adatgyűjtés keretében összefoglaltam a számomra relevánsnak tartott hazai és nemzetközi kutatási eredményeket és kiválasztottam 18 gazdasági és 18 kompetitív versenyképességi tényezőt vizsgálatom lefolytatása érdekében. A primer kutatáson belül kvantitatív kutatással, kérdőíves felmérést végeztem a vállalatok érintettjeivel, a szakirodalmi feldolgozás során, az általam összegyűjtött és fontosnak ítélt versenyképességi tényezők helyességének megerősítése és rangsorolása érdekében. A kérdőív megfogalmazott állításokat tartalmazott, melyet Likert-skála módszerével rangsorolni kellett egytől hétig terjedő skálán. Az új vállalati versenyképességi modell segítségemre volt a mutatószámok kiválasztásában, és az elemzéshez szükséges vállalati adatbázis létrehozásában. Az elméleti háttér tisztázása, az új versenyképességi modell és a mutatószámok kiválasztása lehetővé tette az empirikus vizsgálat lefolytatását.

2.2. A szekunder és primer adatokból képzett adatbázis létrehozásának ismertetése

A disszertációm megírása során két adatbázist hoztam létre. Az egyik adatbázis a kérdőíves felméréshez kapcsolódott, amelyben a versenyképességi tényezők összegyűjtése és rangsorolása történt. A kérdőívet a Google Drive alkalmazásban készítettem el és küldtem ki a megkérdezettek számára. A válaszadók körét úgy választottam meg, hogy feltételezhető volt, hogy a vállalatok érintettjei és munkájuk során a vállalati gazdálkodással, üzleti teljesítményméréssel, vállalati versenyképességgel kapcsolatosan megbízható véleménnyel rendelkeznek. A másik adatbázist egy vállalati adatbázis képezte, amelynek alapját Központi Statisztikai Hivatal adatai, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium céginformációs és az elektronikus cégeljárásban közreműködő szolgálat, valamint az Opten Kft nyilvántartásában elérhető Magyarországon működő vállalkozások éves beszámolóiban szereplő információi képezték. Ez az adatbázis képezte a primer kutatás kvantitatív eljárás részét, amellyel a Hipotézis 3 és Hipotézis 4 került igazolásra.

1. táblázat: Vizsgálatba bevont vállalatok főbb adatai

Iparág megnevezése	Magyar tulajdon (db)	Külföldi tulajdon (db)	Összesen (db)	Összesen (%)
Építőipar	17	43	60	4
Ipar	63	387	450	31
Kereskedelem, gépjárműjavítás	43	356	399	27
Mezőgazdaság	30	9	39	3
Szálláshely, vendéglátás	3	6	9	1
Szállítás, raktározás	27	40	67	5
Egyéb	126	305	431	30
Összesen	309	1 146	1 455	100

Forrás: saját összeállítás

KOROSZCZNE et al. (2015) tanulmánya felhívja a kutatók figyelmét arra a tényre, hogy a törvényi besorolás alapján - amely a mérlegfőösszeget, árbevételt és foglalkoztatottak létszámát veszi figyelembe - nem lehet kellő biztonsággal az üzleti teljesítményt vizsgálni és tudományos elemzéseket végezni. 2015-2013. között átlagosan 897 nagyvállalat működött Magyarországon. Ebben az időszakban vállalatok szűntek meg, új cégeket alapítottak és változhatott a méretük és ezzel besorolásuk is. A kutatásom fő célja a nagyvállalati üzleti teljesítmény és versenyképesség sajátosságainak feltárása, ezért a vizsgálati elemszámot úgy választottam meg, hogy a legnagyobb árbevételű vállalatokat vettem figyelembe, a mintavételi egységek kiválasztásában az egyszerű véletlen mintavételi eljárást alkalmaztam, és arra törekedtem, hogy vállalati kör kiválasztásánál a vizsgált sokaságból kellő számú minta álljon rendelkezésre a különböző tevékenységű és tulajdonú vállalatok vonatkozásában. Így a mintavételi keretben, a sokaság tárgyának elkülönülő egységét a tulajdonosi struktúra, az eltérő üzleti tevékenység adta. A Magyarországon működő közép- és nagyvállalati szektorból a 2737db legnagyobb árbevételű vállalatot választottam ki. Az adattisztítási eljárás után végül 1455 db vállalat adatai adataival folytattam le a vizsgálatomat (1. számú táblázat). A kiválasztott minta, a vállalatok valóságos és jól elkülönülő egységeiből állnak, ezért diszkrét sokaságnak tekinthetők, jól reprezentálják a Magyarországon működő legnagyobb vállalatok üzleti teljesítményét és versenyképességét. A kiválasztást követően, a 2005 és 2014 közötti nyilvános adatokból számítottam ki a tíz év átlagában, a legfontosabb üzleti teljesítményt jellemző mutatószámokat, amely a vizsgálat adatbázisát jelentette.

2.3. A vizsgálatok módszerének pontos leírása, indoklása és célja

2.3.2. Pénzügyi mutatószámok, mint az üzleti teljesítmény értékelésének eszköze

A gazdálkodási hatékonyság, mint versenyképességet meghatározó tényező pénzügyi mutatószámokon keresztül mérhető. A versenyhelyzet erősödése hat a vállalatok üzleti teljesítményére. Az intenzívebb verseny a vállalatok egy részénél vállalati és piaci növekedést, magasabb jövedelmezőséget biztosít, míg a vállalatok más részénél csökkenti a növekedést és alacsonyabb jövedelmezőséget eredményez, vagy kiszorítja őket a piacról. Ezek a változások követhetők pénzügyi mutatószámokon keresztül. A mutatószámok olyan jelentősen összevont, tömörített numerikus értékek, adatok, amelyek koncentrált formában adnak ismeretet számszerűsíthető, illetve mennyiségi úton bemutatható jelenségekről. Segítségükkel a beszámoló adattömege jól kifejező jellemzőkké sűrítendő össze annak érdekében, hogy viszonylag egyszerű módon leképezhetők legyenek, és ezzel lehetőség szerint gyors és értelmezhető áttekintést adjanak bonyolult gazdasági összefüggésekről, folyamatokról, a vállalkozás – az elemzés céljaihoz tartozóan vizsgált – helyzetéről (KRESALEK, 2005). NÉMETHNÉ (2010) szerint a vállalkozások versenyképességét teljesítményeik határozzák meg, az erőforrások minél jobb kihasználása, felhasználása. Ezt lehet jellemezni a gazdaságosság, hatékonyság, eredményesség mérésével. A versenyképesség változását jövedelmezőséget jellemző mutatószámok alakulásával lehet mérni, amelyhez a számvitel szolgáltat adatot. Két szempontot érdemes figyelembe venni az elemzéskor. Az árbevétel növelésének képességét, dinamikáját, amely egyben utalhat a piaci részesedés növelésének képességére. A hatékonyságot, hogy erőforrásait hogyan tudja kihasználni, a nyereség javítására való képességet, hiszen ez teremt majd lehetőséget az innovációra (NÉMETHNÉ, 2010). A közgazdaságtan nem lehet meg számok nélkül, ezért a gazdaságban lezajló folyamatok számokkal leírhatóak, az üzleti teljesítmény eredménye megjelenik a pénzügyi beszámolóokban. A pénzügyi adatok és pénzügyi mutatószámok megmutatják, hogy a rendelkezésre álló erőforrásokat mennyire hatékonyan használták fel a vállalatok. Ha ezeket a mutatószámokat összevetjük a versenytársak üzleti teljesítményeivel, akkor versenyképességi elemzések végezhetőek velük. Ez lehet egy kedvező jövőképre utaló jelzés, de lehet kedvezőtlen tendenciák kialakulásának korai jelzése is, melynek birtokában a vállalatok időben tudnak a környezet változásaira reagálni.

2. táblázat: Üzleti teljesítményt és versenyképességet mérő mutatószámok

Mutató	Mutató elnevezése	Mutató kiszámítása
ROE	Saját tőke arányos adózás előtti eredmény	Adózás előtti eredmény/Saját tőke*100
ROA I.	Eszköz arányos adózás előtti eredmény	Adózás előtti eredmény/Eszközök összesen*100
ROCE	Tőke arányos adózás előtti eredmény	Adózás előtti eredmény/Saját tőke+Hosszúlejáratú kötelezettség*100
ROA II.	Eszköz arányos adózott eredmény	Adózott eredmény/Eszközök összesen*100
ROS	Árbevétel arányos adózott eredmény	Adózott eredmény/Árbevétel*100
EBIT Margin	EBIT mérték	EBIT/Árbevétel*100
EBITDA Margin	EBITDA mérték	EBIT+Écs/Árbevétel*100
Lik. I.	Likviditás I.	Értékpapírok+Pénzeszközök+Követelések kapcsolt vállalkozással szemben/ Rövid lejáratú kötelezettségek
Lik. II.	Likviditás II.	Értékpapírok+Pénzeszközök/Rövid lejáratú kötelezettségek
EBDA Margin	EBDA mérték	Mérleg szerinti eredmény+Értékcsökkenés/Árbevétel * 100
ETR	Effektív adó mérték	TAO/Adózás előtti eredmény*100
Öco	Öco-hatékonyság	Árbevétel/Ráfordítások*100

Forrás: KRESALEK (2005), SIRTAINÉ et al. (2005), BREALEY-MYERS (2005), HÁGEN-KONDOROSINÉ (2009), LAÁB (2009), FENYVES (2013), TAKÁCS (2013) alapján saját összeállítás

A pénzügyi mutatószámok kialakítását az elemzés tárgya és célja határozza meg. Ez magyarázza azt, hogy egy-egy mutatószám kialakításánál más és más adat kerül a nevezőbe és számlálóba a különböző elemzések során az egyes kutatók által. A mutatószámok kialakításában nagy segítségemre volt a kérdőíves felmérés eredménye, amely rámutatott a legfontosabb vállalati gazdasági versenyképességi tényezőkre. Ez képezte a 2. számú táblázatban bemutatott üzleti teljesítményt és versenyképességet mérő mutatószámok bázisát. Arra törekedtem, hogy olyan mutatószámokat alkalmazzak a vizsgálatomban, amelyek tartalmazzák a vállalatok nyilvános pénzügyi beszámolóiban szereplő főbb mérleg és eredmény kategóriákat és melyek bemutatják a vállalatok üzleti tevékenységét, és más vállalatokkal való összehasonlítás során versenyképességi vizsgálatokat tesznek lehetővé.

2.3.3. Statisztikai módszer alkalmazása

A primer kutatás eredményeit, így a kérdőíves felmérés kiértékelését és a pénzügyi mutatószámokból álló vállalati adatbázis elemzését SPSS rendszer által biztosított statisztikai módszereken keresztül végeztem. A válaszadók a gazdasági és kompetitív versenyképességi tényezőket rangsorolták, melynek eredményét oszlop diagrammal szemléltettem. A 36 versenyképességi tényezőtől kiválasztottam azt az első öt tényezőt, amelynek a gyakorisága a legmagasabb volt, és ez képezte a versenyképességi modell kialakítását. Ezekhez a tényezőkhöz választottam ki azt a mutatószám rendszert, amellyel lefolytattam az empirikus vizsgálatomat. Ezek a pénzügyi mutatószám csoportok egyben versenyképességi faktoroknak tekinthetők, amelyekkel végeztem az empirikus vizsgálatot. A vállalati adatbázis összeállítását követően, a pénzügyi mutatószámokat, faktor analízis többváltozós statisztikai módszer segítségével vizsgáltam. A célom az volt, hogy az elemzésbe bevont változók mögött egy rejtett struktúrát fedezzek fel, melynek alapját a változók közötti korrelációs kapcsolat alapozza meg. A faktoranalízis elengedhetetlen feltétele, hogy a változók ne legyenek páronként korrelálatlanok, ezért ezt a Bartlett-féle próbával ellenőriztem. A faktoranalízis jóságát a Kaiser-Meyer-Olkin-féle mutatóval vizsgáltam. A faktorok jobb kialakításának és értelmezhetőségének céljából a Varimax forgatási módszert is beépítettem a modellbe. A pénzügyi mutatószámok faktorokba rendezésével az volt a célom, hogy a vállalatokat hasonló teljesítményük alapján klaszterezési eljárással csoportosítani tudjam. SAJTOS-MITEV (2009) és HAJDÚ (2003) szerint a klaszterelemzés csoportosítással foglalkozik, de nem rendelkezik előzetes információval egyetlen elem klasztertagságáról sem. A klaszterelemzésnél az alapvető feladat azoknak a változóknak a megtalálása, amelyek a csoportok közötti különbséget okozzák, ezért van az, hogy a klaszterelemzést faktorelemzés előzi meg.

Az üzleti teljesítmények kiértékeléséhez a klaszteranalízist hívtam segítségül. Az elemzésemhez a nem hierarchikus módszerek közül k-közép klaszterelemzést választottam, amelynek egyik fő jellemzője, hogy az eljárás futtatása elején megadjuk a klaszterek számát. Négy klaszterszámot határoztam meg, ezzel a célom négy csoport kialakítása volt a vizsgálatba bevont vállalatok adataival, az üzleti teljesítmények minél szélesebbkörű összehasonlítása érdekében.

3. AZ ÉRTEKEZÉS FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI

A doktori értekezésem fő témája a nagyvállalati üzleti teljesítmény és versenyképesség sajátos aspektusainak vizsgálata. A témával kapcsolatosan arra kerestem a választ, hogy hogyan értelmezhető a versenyképesség, mi jellemzi hazánk és vállalkozásaink teljesítményét és versenyképességét, főként hogy melyek a nagyvállalati szektor sajátos jellemzői. Az volt a célom, hogy az üzleti teljesítmény jellemzett versenyképességet ragadjam meg, nyilvánosan hozzáférhető adatokon keresztül.

A témában jártas szakemberek és kutatók írásait tanulmányoztam, amely alapján megfogalmaztam, hogy mit jelent a versenyképesség, nemzetgazdasági versenyképesség, vállalati versenyképesség. Bemutattam Magyarország gazdasági teljesítményét és versenyképességét a Visegrádi Országok összehasonlításában. Megállapítottam, hogy hazánk gazdasági teljesítménye ugyan növekedett, az EU csatlakozás utáni tíz évben, de az EU átlaga és a Visegrádi Országok teljesítménye alatt maradt. A nemzetközi szervezetek megítélése romlott hazán versenyképességének megítélésében. Magyarország lemaradó teljesítményében szerepet játszanak az örökölt történelmi elemek, társadalmi normák, gazdaságpolitika, intézményi rendszer, agrár múlt, államadósság. Változtatásokra van szükség annak érdekében, hogy a magyar nemzetgazdaság támogató üzleti környezetet tudjon biztosítani a vállalkozások, vállalatok számára. Így változtatni kell a szabályozási és jogi környezetén, az adórendszerén, a kormányzati intézmények hatékony működésén, az infrastruktúra és innováció helyzetén, a befektetők védelmén, csökkenteni kell a vállalkozások adminisztratív terheit, biztosítani kell a gazdasági és politikai környezetet, programokat kell kidolgozni, amely a vállalati méret növelését segíti elő.

A szakirodalmi összefoglalón belül vizsgáltam a hazánkban működő vállalkozási szféra összetételét, jellemzőit 2005-2014 közötti időszakban. Megállapítottam, hogy a vállalkozások 99,8 százaléka a KKV szektorhoz tartozik, és csak 0,2 százalék a nagyvállalati szektor. A vállalati méret növelése létfontosságú a Magyarországon működő vállalkozások versenyképességének növelése érdekében. A vállalkozási szféra összetételének van egy másik sajátossága is, mely szerint a jelentős külföldi tulajdonú vállalatok miatt a Magyarországon működő vállalkozásokat egy duális összetétel jellemez.

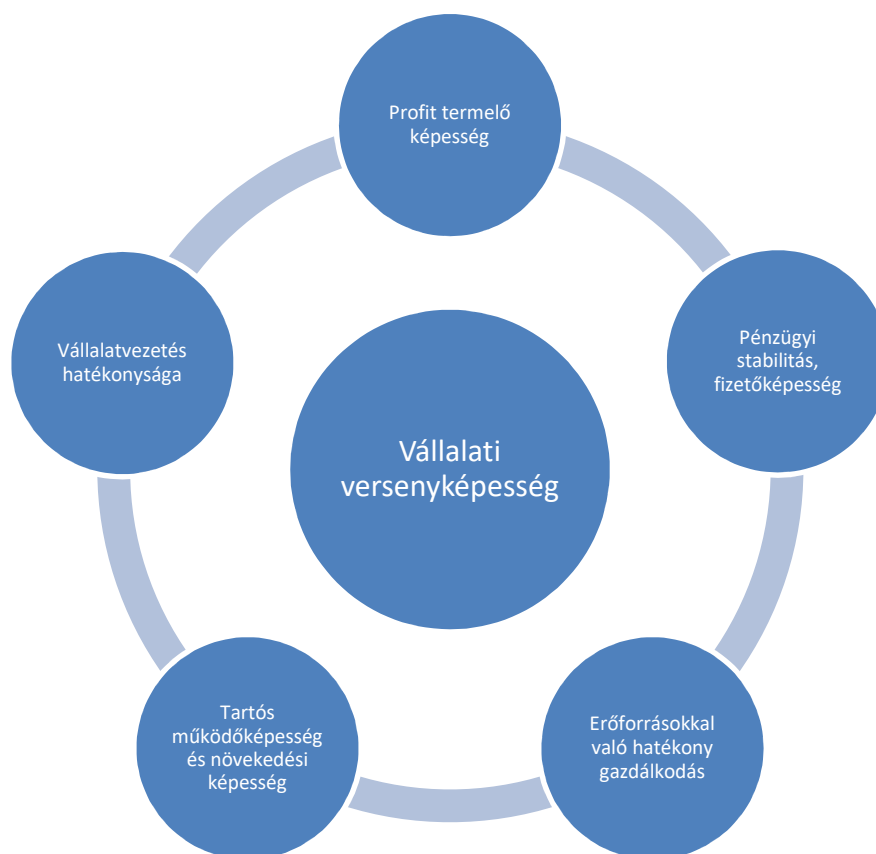
Ez negatívan hat a magyar tulajdonú vállalatokra, mert nehéz a nagymúltú multinacionális vállalatokkal felvenni a versenyt, pozitív hatása abban van, hogy vezetési módszereket, innovációs eljárásokat vehetünk át tőlük, illetve bér munka révén a magyar vállalatok növelhetik tevékenységi körüket, árbevételüket. A szakirodalmi feldolgozás teremtette meg a bázisát a hipotéziseimben megfogalmazott állításaim bizonyításának érdekében lefolytatott vizsgálatokhoz.

3. táblázat: Vállalati versenyképesség gazdasági és kompetitív jellemzői

Kompetitív jellemzők	Gazdasági jellemzők
Stratégiaalkotás, tervszerű működés, világos vállalati irányelvek	Vállalati méret
Változtatás, környezethez való rugalmas alkalmazkodás képesség	A fizikai és humán erőforrások rendelkezésre állása
Vállalat kora és múltja, jó hírneve	Pénzügyi stabilitás, fizetőképesség
Technológiai színvonal, innovációs készség	Tulajdonosi szerkezet (magán, állami)
Networking, kapcsolat az adott iparágban lévő más vállalatokkal	Tevékenység összetettsége
Vállalatvezetés kora, végzettsége, szakmai tapasztalata, lojalitása	Jövedelmezőség
Társadalmi felelősségvállalás, etikus üzleti magatartás	Vállalati, cégforma
Vállalati kultúra	Erőforrásokkal való hatékony gazdálkodás
Networking, kapcsolat állami szervekkel	Egy munkavállalóra jutó mutatók, termelékenység
Szervezeti felépítés, szervezeti hierarchia és koordináció	Költség és időgazdálkodás
Információs rendszer kiépítése, hatékony fenntartása	Adózás
Vállalatvezetés hatékonysága	Tartós működőképesség és növekedési képesség
Networking, kapcsolat vevőkkel és szállítókkal, alkupozíció	Fenntarthatóság, öko-hatékonyság
Tulajdonostársi együttműködési hajlandóság	Megbízható, valós pénzügyi és számviteli információk
Vállalati és egyéni célok egyensúlya	Működési elhelyezkedés, régió infrastruktúrája
Termék és szolgáltatás minőség, termék márkanéve, vevői értékteremtés	Profit termelő képesség
Vezetők és munkavállalók tudása, tacit tudás vállalaton belüli megőrzése	Sajátos iparágon belüli kulcs teljesítmény mutatók alakulása
Networking, kapcsolat multinacionális vállalatokkal	Saját tőkében a külföldi működőtőke

Forrás: saját összeállítás

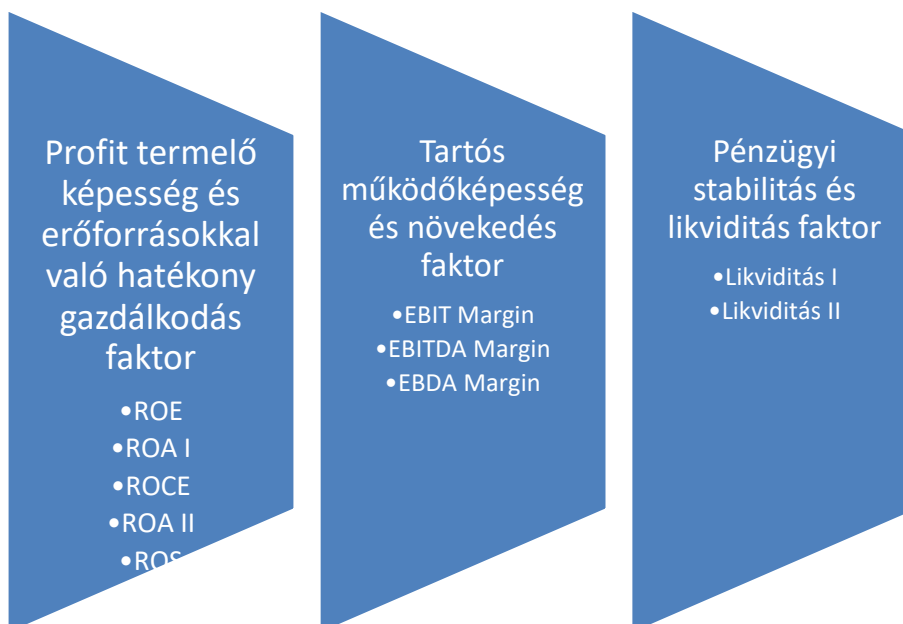
A versenyképességi tényezők összeállításánál a szekunder kutatás keretében feldolgozott szakirodalmi feldolgozás eredményeire és vállalati gyakorlatomra hagyatkoztam. Azonosítottam és összegeztem a hazai, és nemzetközi kutatások eredményeiben lévő legfontosabb, leggyakoribb versenyképességi tényezőket (PORTER 1990, 1993, 2000; BARNEY 1991; GRANT 1991; HAMEL-PRAHALAD 1994; KOZMA 2000; KALE 2002; SHEN-LIU 2003; GELEI-SCHUBERT, 2006; CHIKAN 1995, 2001, 2006, 2009, 2010; CHIKAN-CZAKO 2003, 2008, 2009; CHIKÁN et al. 2002, 2005, 2006; LU et al. 2008; NÁBRÁDI-FELFÖLDI, 2007; SZERB 2004, 2011; SZERB-MÁRKUS, 2008; PORTER et al., 2008; KÁLLAI 2010; FENYVES-TARNOCZI, 2011; SYVERSON, 2011; BORDÁNÉ, 2012; TAKACS, 2013), amellyel az volt a célom, hogy a tudományos munkák és személyes tapasztalataim eredményeit megerősítsem a vállalatok érintettjeivel egy kérdőíves felmérés keretében (3. számú táblázat).



2. ábra: Vállalati versenyképesség modellje

Forrás: saját szerkesztés SPSS programban végzett vizsgálati eredmények alapján

Az **1. számú hipotézisben** az volt a feltevésem, hogy a vállalatok versenyképességét tartós gazdasági és kompetitív jellemzők kombinációja határozza meg, melyben a hatékonyság fontos tényezője a vállalati versenyképességnek. A hipotézisemet részben szakirodalmi összefoglalóval, részben pedig primer kutatáson belül kvantitatív kutatással, egy kérdőíves felméréssel erősítettem meg. A kérdőív a szakirodalmi feldolgozás eredményéből származó versenyképességi tényezők vonatkozásában megfogalmazott állításokat tartalmazott, melyet Likert-skála módszerével rangsorolni kellett egytől hétig terjedő skálán. A vállalatok érintettjei 36 versenyképességi tényezőt rangsoroltak, és az első öt legfontosabb kategóriába sorolták a Profit termelő képességet, az Erőforrásokkal való hatékony gazdálkodást, a Pénzügyi stabilitást és fizetőképességet, a Tartós működő- és növekedési képességet (2. számú ábra).



3. ábra: Pénzügyi mutatószámokból képzett faktorok

Forrás: saját szerkesztés SPSS programban végzett vizsgálati eredmények alapján

A következő lépésként a **2. számú hipotézisben** azt fogalmaztam meg, hogy a gazdasági és kompetitív jellemzők megjelennek az üzleti teljesítményben, amelyből mérésre és elemzésre alkalmas mutatószámok képezhetőek, és statisztikai elemzésekben párokként korrelálnak. Az 1. számú kutatási hipotézis eredményére építve, az első öt legfontosabb kategóriájú versenyképességi tényezőhöz tényezőkhöz társítottam pénzügyi mutatószámokat.

Bemutattam, hogy a pénzügyi mutatószámokon keresztül hasznos információkat és összefüggéseket tárhatunk fel a vállalatok működésével, versenyképességével kapcsolatosan. Olyan mutatószámokat alkalmaztam, amelyek tartalmazzák a vállalatok nyilvános pénzügyi beszámolóiban szereplő főbb mérleg és eredmény kategóriákat. A pénzügyi mutatószámokkal, faktor analízis segítségével, három csoportot hoztam létre: 1. Faktor, a Megtérülési és jövedelmezőségi faktor, amely utal a Profit termelő képesség és az Erőforrásokkal való hatékony gazdálkodás gazdasági versenyképességi tényezőkre (ROE, ROA I., ROCE, ROA II., ROS). A 2. Faktor, a Tartós működés és növekedés faktor, amelybe az üzemi eredmény és fél cash flow típusú mutatók (EBIT margin, EBITDA Margin és EBITDA Margin). A 3. Faktor, a Pénzügyi stabilitás és fizetőképesség faktor, amelybe két fizetőképességi mutató (Likviditás I. és Likviditás II.) került besorolásra (3. számú ábra).

A **3. és 4. számú hipotézis** igazolása érdekében került sor az empirikus vizsgálatra. A hipotézishez kapcsolódóan azt vizsgáltam, hogy a vállalatok gazdálkodási hatékonysága hogyan jelenik meg az üzleti teljesítményben, milyen sajátos jellemzői vannak a nagyvállalatok üzleti teljesítményének és versenyképességének. Azt feltételeztem, hogy ha a teljesítmények alapján csoportosítom a vállalatokat, akkor mélyebb ismeretekre tehetek szert üzleti teljesítményük, és versenyképességük vonatkozásában. Az 1455 db nagyvállalat üzleti teljesítményét elemeztem klaszter analízis módszerével. A kiválasztott minta, a vállalatok valóságos és jól elkülönülő egységeiből álltak, jól reprezentálták a Magyarországon működő nagyvállalatokat mind iparági, mind tulajdonosi összetételben. A kiválasztást követően, a 2005 és 2014. közötti nyilvános adatból számítottam ki a tíz év átlagában, a lefontosabb üzleti teljesítményt jellemző mutatószámokat, amely a vizsgálat adatbázisát jelentette. A nyilvános vállalati adatok összegyűjtésével az egyik célom az volt, hogy egy megbízható adatbázist építhessek ki a nagyvállalatok tevékenységének vizsgálatára. A másik célom pedig az volt, hogy felhívjam a vállalatok érintettjeinek figyelmét arra, hogy azokra a vállalatokra vonatkozóan, akiknek tevékenységében érdekeltek, milyen számítások végezhetőek. A mutatószámok a vállalatok üzleti teljesítményének lényeges tulajdonságait szemléltetik a versenyképességi felmérésben első helyein szereplő versenyképességi tényezőkkel összhangban. A vizsgálatba bevont vállalatokat üzleti teljesítményük alapján klaszter analízis segítségével csoportosítottam annak érdekében, hogy a bővebb információk feltárására legyen lehetőségem.

4. számú táblázat: A vizsgált klaszterek főbb jellemzői 2005-2014

Klaszterek statisztikai mutatók		Munkavállalók száma (fő)	Árbevétel (ezer EUR)
1	Elemszám	165	165
	Átlag	280	82 785
	Szórás	1 098	463 252
2	Elemszám	381	381
	Átlag	194	50 622
	Szórás	489	191 180
3	Elemszám	262	262
	Átlag	191	48 982
	Szórás	981	200 827
4	Elemszám	647	647
	Átlag	321	51 784
	Szórás	1 744	215 003
Összesen	Elemszám	1 455	1455
	Átlag	260	54 491
	Szórás	1 314	248 272

Forrás: saját összeállítás SPSS programban

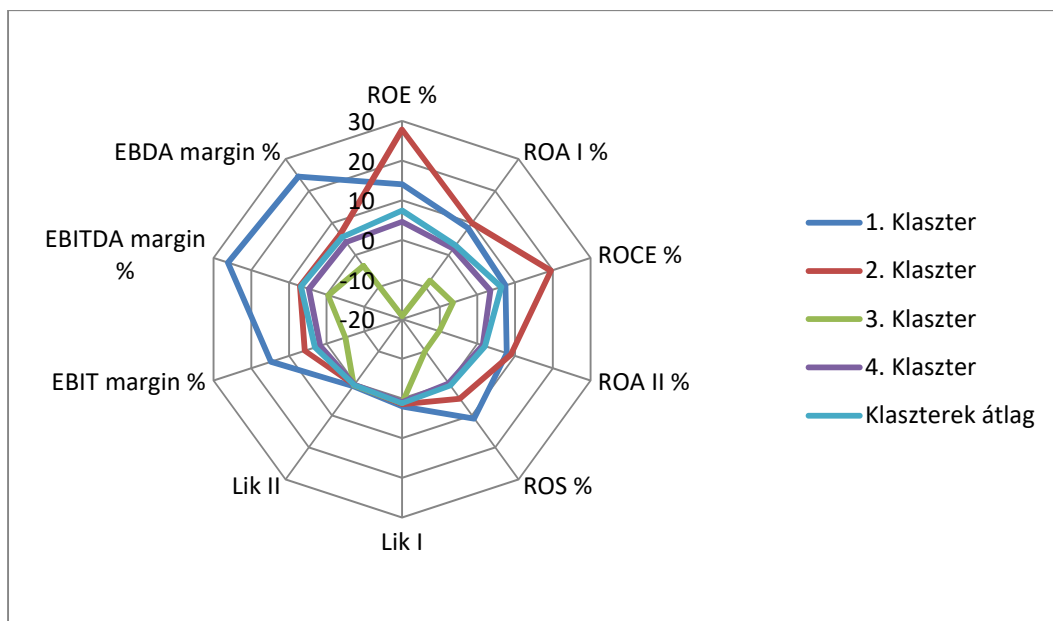
A 4. számú táblázat mutatja be a klaszter analízissel létrejött vállalati csoportokat. Az 1. számú klaszterbe 165 db, a 2. számú klaszterbe 381 db, a 3. számú klaszterbe 262 db, a 4. számú klaszterbe 647 db vállalat került. A csoportosítást követően megállapítottam, hogy az 1. számú klaszterben lévő vállalatok átlagos árbevétele a legmagasabb (82 785 ezer Eur), és az átlagos foglalkoztatás (280 fő), ez a klaszter tekinthető a legnagyobb méretű vállalati csoportnak a teljesítmények alapján. A 2. számú klaszterben lévő vállalatok a harmadik helyen szerepelnek árbevétel (50 622 ezer Eur), és foglalkoztatás (194 fő) terén. A 3. számú klaszterben lévő vállalatoknál a legalacsonyabb az árbevétel (48 982 ezer Eur) és a foglalkoztatás (191 fő), tehát ebben a csoportban vannak a legkisebb méretű vállalatok. A 4. számú klaszterben lévő vállalatok második legnagyobb árbevétellel (51 784 ezer Eur) és a legnagyobb foglalkoztatók (321 fő). A pénzügyi mutatószámokból képzett faktorok szerint elemeztem, hogy mi jellemzi a nagyvállalatainkat a megtérülés és jövedelmezőség, tartós működési és növekedési képesség, fizetőképesség területén. Kialakult négy vállalat csoport: az átlag fölött az 1. csoport a Kiemelkedően jól teljesítők (Élenjárók), a 2. csoport a Jól teljesítők közé, a 4. számú csoport a Kevésbé jól és a 3. számú csoport a Rosszul teljesítők (Lemaradók) kategóriájába kerültek.

5. táblázat: A klaszterek üzleti teljesítményének főbb jellemzői 2005-2014

Statisztikai mutatók klaszterek	ROE	ROA I.	ROCE	ROA II.	ROS	Lik I.	Lik II.	EBIT margin	EBITDA margin	EBDA margin
1 Elemszám	165	165	165	165	165	165	165	165	165	165
Átlag	14,02	8,35	7,47	7,76	10,98	2,02	0,96	14,77	26,16	24,46
Szórás	13,33	7,64	9,76	7,86	10,32	3,4	1,76	10,37	11,17	9,76
Minimum	-37,15	-9,87	-16,11	-27,22	-21,73	0	-1,24	-10,63	-0,61	6,73
Maximum	49,01	46,04	45,95	41,43	41,87	20,3	9,97	49,23	49,77	49,73
Medián	13,42	7,35	4,43	7,35	10,09	0,77	0,3	11,6	23,63	22,16
2 Elemszám	381	381	381	381	381	381	381	381	381	381
Átlag	27,81	10,01	19,52	8,91	4,78	1,41	0,5	5,81	7,11	6,48
Szórás	9,97	6,5	13,57	6,17	5,85	4,11	2,56	5,29	5,02	5,7
Minimum	2,25	-18,74	-5,58	-22,8	-38,92	0	-15,57	-19,43	-19,81	-33,71
Maximum	49,81	41,39	49,96	41,39	35,14	46,8	38,96	40,4	27,72	39,69
Medián	26,21	9,82	20,25	8,83	4,37	0,64	0,16	5,14	6,54	5,94
3 Elemszám	262	262	262	262	262	262	262	262	262	262
Átlag	-19,27	-7,99	-6,5	-10,09	-10,07	1,18	0,65	-4,97	-0,42	-3,35
Szórás	14,09	9,12	12,75	10,04	12,97	3,26	2,68	9,88	9,7	9,58
Minimum	-49,85	-42,94	-47,54	-43,55	-49,87	0	-2,22	-49,75	-48,33	-44,8
Maximum	14,94	11,52	47,92	7,42	3,51	25,37	25,37	38,9	49,93	33,02
Medián	-16,85	-5,87	-1,65	-7,58	-5,12	0,28	0	-2,3	0	-0,93
4 Elemszám	647	647	647	647	647	647	647	647	647	647
Átlag	4,58	2,01	3,42	1,39	0,02	0,92	0,41	1,76	4,7	3,96
Szórás	7,9	4,26	7,74	4,19	6,13	2,22	1,98	4,78	5,88	5,38
Minimum	-24,99	-15,08	-46,4	-24,24	-38,54	0	-7,18	-27,11	-20,16	-27,73
Maximum	37,81	31,37	35,96	31,37	48,5	35,99	35,99	29,57	47,9	36,09
Medián	3,97	1,6	0	1,27	0,49	0,4	0	1,4	3,69	2,91
Összesen Elemszám	1455	1455	1455	1455	1455	1455	1455	1455	1455	1455
Átlag	7,44	3,03	6,31	2,02	0,69	1,22	0,54	3,08	6,84	5,63
Szórás	18,85	8,88	13,92	9,25	10,26	3,15	2,26	8,78	10,34	10,23
Minimum	-49,85	-42,94	-47,54	-43,55	-49,87	0	-15,57	-49,75	-48,33	-44,8
Maximum	49,81	46,04	49,96	41,43	48,5	46,8	38,96	49,23	49,93	49,73
Medián	7,36	2,93	0,49	2,36	1,38	0,47	0,06	2,59	4,76	3,9

Forrás: saját összeállítás SPSS programban

Megállapítottam, hogy az 1. számú vállalatcsoport, a legnagyobb méretű és legjobb teljesítménnyel rendelkező vállalatcsoport. A 2. és 4. számú klaszterek változatos képet mutatnak, de a 3. számú klaszternél, amelybe a legkisebb méretű vállalati csoport, az átlagos teljesítmények nem kielégítőek.



4.ábra: A vizsgált nagyvállalatok üzleti teljesítményei 2005-2014

Forrás: saját szerkesztés SPSS Program adataival

A **4. számú hipotézisben** az volt a feltételezésem, hogy a vállalkozás mérete jelentős hatással van az üzleti teljesítményre és a vállalati versenyképesség alakulására. Az állításom igazolására elemzést végeztem a csoporton belüli főbb jellemzők feltárásával, majd iparági elemzéssel. Megállapítottam, hogy az 1. számú vállalatcsoport, a legnagyobb méretű és legjobb teljesítménnyel rendelkező vállalatcsoport.

Céлом megvalósult, bemutattam a hazai nagyvállalatok üzleti teljesítményét és rámutattam arra, hogy a vállalati versenyképesség gazdasági és kompetitív tényezőkből áll. A gazdasági tényezők megjeleníthetők pénzügyi mutatószámokon keresztül, melyekből versenyképességgel kapcsolatos összefüggések tárhatóak fel. Az elemzés rámutatott arra, hogy a vállalati méret nagyon fontos a vállalati versenyképességben.

4. AZ ÉRTEKEZÉS FONTOSABB MEGÁLLAPÍTÁSAI, ÚJ ILLETVE ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI

A disszertációm középpontjában volt az üzleti teljesítmény és versenyképesség elméleti és gyakorlati megközelítése, és ezzel új ismeretek és összefüggések bemutatása. A dolgozat új, illetve újszerű eredményei a következők:

1. Megállapítottam, hogy az erőforrások hatékony felhasználásnak oldaláról végzett vizsgálatok eredményei alkalmasak a versenytársak eredményeinek összevetésére, amelyekből versenyképességükre vonatkozó jellegzetességek, sajátosságok tárhatóak fel. Meghatároztam és összefoglaltam a szakirodalmi feldolgozás során 18 db gazdasági és 18 db kompetitív versenyképességi tényezőt és megállapítottam, hogy a vállalatok versenyképességét tartós gazdasági és kompetitív jellemzők kombinációja határozza meg, melyben a hatékonyság fontos tényezője a vállalati versenyképességnek.
2. Kérdőíves felmérés keretében a vállalkozások érintettjei rangsorolása révén új versenyképességi modellt alkottam, melyben a legfontosabb versenyképességi tényezőként szerepel a Profittermelő képesség, Erőforrásokkal való hatékony gazdálkodás, Vállalatvezetés hatékonysága, Pénzügyi stabilitás és fizetőképesség.
3. Megállapítottam, hogy a gazdasági és kompetitív versenyképességi tényezők megjelennek az üzleti teljesítményben, amelyből mérésre és elemzésre alkalmas mutatószámok képezhetőek, és statisztikai elemzésekben párokként korrelálnak. A faktor analízis eredményeként a változókból 3 fő csoportot hoztam létre: Megtérülési és jövedelmezőség, Tartós működés és növekedés, Pénzügyi stabilitás és fizetőképesség.
4. Megállapítottam, hogy a pénzügyi mutatószámokból létrehozott faktorok bevonásával, klaszteranalízis segítségével a vállalatok üzleti teljesítményük alapján csoportokba sorolhatóak, amely lehetőséget teremt megkülönböztető versenyelőnyök és verseny hátrányok feltárására, ezáltal utalva versenyképességükre. A klaszter analízis eredményeként kialakult a Kiemelkedően jól teljesítők (Élenjárók), a Jól teljesítők, a Kevésbé jól és a Rosszul teljesítők (Lemaradók) csoportok. Az értekezés további fontos eredménye, hogy bemutatta és igazolta, hogy a vállalkozás mérete jelentős hatással van az üzleti teljesítményre és a vállalati versenyképesség alakulására.

Vizsgálatom egyik fontos eredménye, hogy a vállalati üzleti teljesítménnyel és versenyképességgel kapcsolatban átfogó szakirodalmi összegzést nyújt, és erőforrásalapú megközelítésbe helyezi a versenyképesség koncepcióját. A versenyképesség fogalmának tisztázásakor a gazdasági teljesítmény, üzleti teljesítmény jellemzett versenyképesség megragadása volt a fő célom. A szakirodalmi feldolgozás keretében új fogalmakat alkottam meg az általános versenyképesség, a nemzetgazdasági és vállalati versenyképesség vonatkozásában:

A **versenyképesség** egy gazdasági és kompetitív jellemzők együttese, amelynek birtokában a gazdaság szereplői képesek az erőforrásaik leghatékonyabb felhasználásával versenytársaiknál jobb gazdasági, üzleti teljesítményt nyújtani, képesek a gazdasági környezetben bekövetkező változásokra, a piac jelzéseire és várható alakulására a legrugalmasabb módon alkalmazkodva, a leggyorsabb és legmegfelelőbb válaszokat megadni a gazdasági, társadalmi, környezeti szempontok figyelembe vétele mellett.

A **nemzetgazdaságok versenyképességét** a saját komparatív előnyeinek kihasználása és a kompetitív versenyelőny kialakítása biztosítja. A saját komparatív előnyöket az erőforrások rendelkezésre állása jelenti, így például a kedvező földrajzi elhelyezkedés, természeti kincsekben való gazdagság, jól képzett munkaerő. A kompetitív versenyelőny azon tényezők összessége, amely által az erőforrások hatékonyan kerülnek felhasználásra. A komparatív és kompetitív verseny tényezők eredménye a gazdasági teljesítményben jelennek meg, amelyek összehasonlításra, összemérésre és versenyképességi rangsorolásra adnak lehetőséget a nemzetgazdaságok között.

A **vállalati versenyképesség** gazdasági és kompetitív jellemzők együttese, amelynek birtokában a vállalatok képesek az erőforrásaik hatékonyabb felhasználásával versenytársaiknál jobb üzleti teljesítményt nyújtani, képesek a gazdasági környezetben bekövetkező változásokra, a piac jelzéseire és várható alakulására a legrugalmasabb módon alkalmazkodva, a legmegfelelőbb válaszokat megadni, képesek hozzájárulni a fenntartható fejlődéshez azáltal, hogy megteremtik a gazdasági, társadalmi és környezeti tényezők egyensúlyát.

5. AZ EREDMÉNYEK GYAKORLATI HASZNOSÍTHATÓSÁGA

A nemzetgazdasági szakirodalmi feldolgozás keretében bemutattam Magyarország gazdasági teljesítményét és nemzetgazdasági versenyképességét, az Európai Unióhoz való csatlakozást követően, 2005-2014. közötti időszakban. Magyarország gazdasági célkitűzései között szerepel hazánk a fejlettebb nyugat-európai országokhoz való felzárkózása, a nemzetgazdasági versenyképesség megteremtése és a hazánkban működő vállalkozások számára, a támogató üzleti környezet biztosítása. A nemzetközi szervezetek felmérései alapján hazánk gazdasági teljesítménye és versenyképessége nem éri el az EU átlagának szintjét és még a Visegrádi Országok közötti összehasonlításban is sereghajtóvá vált. A magyar nemzetgazdaság gazdasági teljesítményének és versenyképességének növelésének céljából javaslom, hogy a kormányzat változtasson a szabályozási és jogi környezetén, az adórendszerén, a kormányzati intézmények hatékony működésén, az infrastruktúra és innováció helyzetén, a befektetők védelmén, csökkentsék a vállalkozások adminisztratív terheit és döntései révén segítse elő a vállalkozások versenyképességének növelését, és biztosítson számukra megfelelő gazdasági és politikai környezetet. A lefolytatott vizsgálattal rámutattam arra, hogy a vállalatoknál maradt adózott jövedelem teremt lehetőséget a további növekedésre és az innovációra, ezért az adózási terhek csökkentése létfontosságú a hazánkban működő vállalkozások versenyképességének növekedésében.

A vállalati versenyképesség szakirodalmi áttekintése során arra a következtetésre jutottam, hogy a vállalatok üzleti teljesítményük érdekében erőforrásokat szereznek be, és ezeknek az erőforrásoknak a rendelkezésre állása és azok hatékony hasznosulása a legfőbb versenyképességi gazdasági jellemzőket jelentik. Hasonló fontossággal bírnak azok a versenyképességi kompetitív jellemzők, azok a kompetenciák, amelyek olyan szervezeti képességek, melyek biztosítják az erőforrásokkal való hatékony gazdálkodás megvalósulását. Kérdőíves felmérés eredményéből megállapítottam, hogy a megkérdezettek az első legfontosabb versenyképességi tényezőnek a Profittermelő képességet, a második legfontosabb versenyképességi tényezőnek az Erőforrásokkal való hatékony gazdálkodást, a harmadik legfontosabb tényezőnek a Vállalatvezetés hatékonyságát tartották.

A negyedik legfontosabb tényező a Pénzügyi stabilitás, fizetőképesség, és az ötödik legfontosabb versenyképességi tényező a Tartós működőképesség és növekedési képesség. Az első öt tényezőből négy gazdasági versenyképességi tényező, amely mérhető pénzügyi mutatószámokon keresztül. Az értekezésemben levezettem, hogy a Profittermelő képesség és az Erőforrásokkal való hatékony gazdálkodás mérhető megtérülési és jövedelmezőségi mutatókon (ROE, ROA I., ROCE, ROA II., ROS) keresztül. A Pénzügyi stabilitás, fizetőképesség vizsgálható likviditási mutatókkal. A Tartós működőképesség és növekedési képesség elemezhető a fél cash flow típusú mutatókkal (EBIT margin, EBITDA margin, EBDA margin). A KKV szektorban működő vállalkozások vezetői figyelmébe ajánlom, hogy nyilvános pénzügyi adatokból kinyerhető a négy lényeges tulajdonság, amellyel a versenytárs teljesítményét elemezni lehet, a mérlegfőösszeg, árbevétel, saját tőke, adózás előtti és adózás utáni eredmény. Ezek a lényeges tulajdonságok megmutatják pénzügyi mutatószámokon keresztül, hogy üzleti teljesítményük hol tart a versenytársak eredményeihez mérten, ebből jól láthatják, hogy hol és mit kell fejleszteni. Javaslom a vállalkozások érintettjeinek, hogy a rendelkezésre álló nyilvános pénzügyi beszámolók adatai segítségével segítsék döntéshozatalukat üzleti teljesítmény és versenyképességi vizsgálatokkal.

A magyar vállalkozási szféra egyik fő jellemzője, hogy a KKV szektor aránya 99,8 %, és 0,2 % a nagyvállalatok aránya a magyar nemzetgazdaságban. A nagyvállalati körön belül kiemelendő, hogy a vizsgálat eredményeként, a legjobb üzleti teljesítménnyel, és az iparágon belüli versenyképességgel a legnagyobb vállalati mérettel rendelkező cégek rendelkeznek. Ezekkel a nagyvállalatokkal a versenyt felvenni egy-egy iparágon belül, a kisebb vállalatoknak nagyon nehéz, ezért kiemelt figyelmet kell fordítani fejlesztésükre, növekedésük segítésére, innovációs lehetőségeik bővítésére. Javaslom, hogy olyan támogató rendszer kerüljön kidolgozásra, amelyben a KKV szektorban működő azonos tevékenységű vállalkozások esetén, kombináció és integráció elősegítése, és ezzel a vállalati méret növelése a cél. Ugyanilyen fontosságú cél a kutatás fejlesztés támogatása, mivel a tömegtermékeket a leghatékonyabban a nagyvállalatok tudják produkálni, ezzel szemben vagy magas minőséggel vagy magas hozzáadott értékkel, illetve egyedi termékekkel lehet felvenni a versenyt. Javaslom az innovációs tevékenység, különösen a saját magyar termékek fejlesztéséhez és ezek nemzetközi bevezetéséhez kapcsolódó támogató rendszerek kidolgozását és bevezetését.

A magyar vállalkozási szféra másik fő jellemzője a dualitás, amely azt jelenti, hogy a működő vállalkozások 75 százaléka magyar, 25 százaléka külföldi tulajdonú, és az árbevétel és az export előállításában a külföldi tulajdonú vállalkozásoké a vezető szerep. A két eltérő múlttal, hagyománnyal és versenyképességgel rendelkező vállalatcsoportnak egy nemzetgazdaságon belül kell üzleti tevékenységét végeznie. A külföldi tulajdonú vállalatok döntően a globális verseny résztvevői, míg a magyar tulajdonú vállalatok többsége vagy a külföldi tulajdonú vállalatok beszállítói, vagy a lokális piacok szereplői. A magyar tulajdonú vállalatok, vállalkozások fejlesztése méretbeli szempontból is fontos, de gazdálkodási és üzletviteli szempontból is. A külföldi tulajdonú vállalatok beszállítóiként, bér munka tevékenységet végző partnerekként a hazai vállalataink növelhetik méretüket és olyan tapasztalatokat gyűjthetnek, melyekkel versenyképességüket fokozhatják. Szükségesnek tartanám a külföldi tulajdonú vállalatok olyan támogatási rendszerének kidolgozását, amely ösztönzi őket arra, hogy támogassák a helyi vállalkozások működését. A KKV szektorban tevékenységet végzők számára javaslom, hogy fontolják meg a vállalati méret növelésének lehetőségét kombináció, vagy integráció révén. Vegyék tekintetbe, hogy a befektetett tőke és eszközök hatékony kihasználása, a nagyobb vállalatoktól való módszerek és menedzsment technikák átvétele hozzájárulnak versenyképességük növeléséhez. Azt javaslom, hogy a vállalkozások tulajdonosai olyan vezetőkre bízzák a vállalkozásokat, akik birtokában vannak olyan kompetenciáknak, mint a szaktudás, kommunikációs képesség, stratégiai szemlélet, gyors reagálási készség a változásokra, döntéshozatali képesség.

A nagyvállalati adatbázison keresztül, az empirikus vizsgálattal rámutattam arra, hogy még egy statisztikai vállalkozási méreten belül is lehetnek nagy különbségek az üzleti teljesítményekben, ezért javaslom, hogy egyes vállalkozási méret csoporton belül is eltérő támogatási és fejlesztési programok kerüljenek kidolgozásra.

Az üzleti teljesítmény és versenyképességi vizsgálatom gyakorlati jelentősége abban van, hogy rámutatok a gazdasági életben jelenlévő, a témával kapcsolatos sajátos jellemzőkre. Az értekezésem hasznossága pedig az abban rejlik, hogy olyan vizsgálati módszereket mutatok be, amelyek nyilvános adatokra támaszkodva, a vállalatok érintettjei részéről is elérhetőek és elvégezhetőek, mindezzel támogatva döntéshozatalukat.

A téma elméleti jelentősége, hogy a folyamatosan változó gazdasági életünkben a vállalatok gazdálkodásával, üzleti teljesítményével, versenyképességével kapcsolatos ismereteink nem teljes körűek, ezért az új vizsgálatok új kutatási eredményekkel szolgálnak.

A versenyképességnek gazdasági, társadalmi, környezeti szintjei vannak. A PHD dolgozatomban az első szintet, a gazdasági szintet elemeztem. A második szint a társadalmi szint, ami azt jelenti, hogy milyen jólétet biztosít a nemzetgazdaság a lakosság, illetve a vállalkozási szféra a munkavállalók számára. A környezeti vonatkozás azt jelenti, hogy mit tesz a vállalat a fenntarthatóság érdekében. További céljaim között szerepel, hogy társadalmi és környezeti vonatkozásokban is kiterjesszem a vállalati versenyképesség vizsgálataimat.

AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN KÉSZÜLT PUBLIKÁCIÓK

Idegen nyelvű tudományos folyóirat

1. Sápiné Duduk I. (2014): The hungarian structure of business sector and SME sector's business performance and competetiveness. CROMA Journal. Contemporary Research on Organization Management and Administration. 2014, No. 2(2) 28-41 p. ISSN 2335-7959
2. Sápiné Duduk I. (2015): Agricultural business competitiveness and sustainable development features of hungary. "Scientific Papers AGRICULTURAL MANAGEMENT" book, Series I, Volume XVII (3), 57-68 p - ISSN:1453-1410, E-ISSN: 2069-2307

Magyar nyelvű tudományos folyóirat idegen nyelvű összefoglalóval

3. Sápiné Duduk I. - Baranyi A. (2011): A vállalkozások versenyképességét kifejező mutató számok alkalmazása a nemzetközi és a nemzeti számviteli környezetben. Acta Carolus Robertus1: (2) pp. 129-139. ISSN 2062-8269.
4. Sápiné Duduk I. (2013): A tacit-tudás jelentősége a globalizált vállalati kultúrában. Competitio. XII. évfolyam, 2. szám, 2013. december. pp. 103-118 ISSN 1588-9645
5. Sápiné Duduk I. (2015): A magyar vállalkozási szféra szerkezete és üzleti teljesítményének sajátos jellemzői. Acta Carolus Robertus. Gyöngyös. 5 (2) 2015 ISSN 2062-8269
6. Sápiné Duduk I. (2015): Vállalati üzleti teljesítmény és versenyképesség pénzügyi mutatók tükrében. Controller Info. III. évfolyam, 3. szám. 57-62. o. ISSN 2063-9309
7. Sápiné Duduk I. (2015): A mezőgazdasági szektor üzleti teljesítménye és versenyképessége. GRADUS 2015/2: pp. 360-365. ISSN: 2064-8014
8. Sápiné Duduk I. (2015): The special characteristics of hungarian national economic competitiveness. GRADUS 2015/2 pp. 366-373. ISSN: 2064-8014

9. Sápiné Duduk I. (2016): Vállalati versenyképességi tényezők az üzleti tevékenységben. *ECONOM*, 2016. V./2. 77-93. ISSN 2063-644X
10. Sápiné Duduk I. (2017): Üzleti teljesítmény jellemzett vállalati versenyképesség. *Controller Info* 2017/1K:p.271-282. ISSN: 2063-9309

Konferencia kiadvány

11. Sápiné Duduk I. - Baranyi A. (2012): A vállalati versenyképesség újszerű megközelítés a fenntarthatósági számvitel tükrében. *Zöldgazdaság és versenyképesség: XIII. Nemzetközi Tudományos Napok: Gyöngyös, 2012. március 29-30.: Előadások és posztterek összefoglalói.* In:Dinya László, Magda Sándor (szerk.) *Konferencia helye, ideje: Gyöngyös, Magyarország, 2012.03.29-2012.03.20. Gyöngyös: KRF, 2012. pp. 695-703. ISBN 978-963-9941-54-0*
12. Sápiné Duduk I. (2013): Tacit tudás átadásának kérdései vállalati nézőpontból. *Proceedings of „Challenges and Lessons in Management” International Conference. „Kihívások és tanulságok a műszaki menedzsment területén”, 2013. október 10-11., Műszaki Menedzsment és Vállalkozási Tanszék, Debreceni Egyetem Műszaki Kar, Hungary pp. 18-26 ISBN 978-963-473-672-1*
13. Sápiné Duduk I. (2014): Csehország és Magyarország a szükségszerűség és lehetőség fogságában. *Tavaszi Szél 2014 Konferenciakötet. Doktoranduszok Országos Szövetsége. 429-440 o ISBN 978-963-89560-5-7*

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Szeretnék köszönetet mondani Dr Popp József egyetemi tanárnak, hogy támogatta tanulmányaimat és kutató munkámat.

Rendkívül hálás vagyok és köszönettel tartozom Dr Fenyves Veronika egyetemi docensnek, aki témavezetőmként hasznos tanácsokkal és útmutatásokkal látott el.

Külön köszönettel tartozom Dr Muraközy László egyetemi tanárnak, aki elindította és több éven keresztül segítette tanulmányaimat és kutató munkámat.

Megköszönöm Dr Parádi-Dolgos Anett és Dr Bárczi Judit egyetemi docenseknek, hogy opponensi bírálatuk révén emelték a dolgozatom színvonalát.

Szeretnék köszönetet mondani Dr Szanyi Miklósnak, Dr Baranyi Arankának, Nyul Balázsnak, Luczó Gábornak segítségükért és ötleteikért.

Soha el nem múló örök hála azoknak, akik nélkül nem lettem volna képes erre a teljesítményre, ezért köszönettel tartozom családomnak, munkatársaimnak, barátaimnak, tanárainak, hallgatótársaimnak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Barney, J. (1991): Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 1991, vol. 17. No.1, Texas A & M University, 199-120. [https://business.illinois.edu/josephm/BA545_Fall%202011/S10/Barney%20\(1991\).pdf](https://business.illinois.edu/josephm/BA545_Fall%202011/S10/Barney%20(1991).pdf) (Letöltés ideje: 2015. november 11.)
2. Bordáné Rabóczki M. (2012): Számviteli információk a versenyképesség szolgáltatásban. *BCE Vállalatgazdaságtan Intézet Versenyképesség Kutató Központ, TM 72. sz. műhelytanulmány*, 26. (ISSN 1787-6915) http://edok.lib.uni-corvinus.hu/430/1/TM72_Bordane.pdf (Letöltés ideje: 2015. október 6.)
3. Brealey, R. – Myers, C. (2005): Modern vállalati pénzügyek. *Panem Kiadó, Budapest*. 1175. (ISBN 963 545 422 8)
4. Chikán A. (1995): A versenyképesség fogalmáról, Kézirat. *Versenyben a világgal kutatóprogram, BKE Vállalatgazdaságtan Tanszék, Budapest*, in: Chikán A. -Czakó E. *Versenyben a világgal, Vállalataink versenyképessége az új évezred küszöbén* (2009), *Akadémia Kiadó, Budapest*, 82-83. (ISBN 978 963 05 8652 5)
5. Chikán A. (2001): A hazai versenyképességi kutatások koncepcionális kerete és gyakorlati relevanciája. “A versenyképesség koncepcionális háttere és alakulása a XXI. Század küszöbén” című tudományos konferencia előadaskötete, *BKÁE Vállalatgazdaságtan Tanszék*. (ISSN 1787-6915) <http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=55998> (Letöltés ideje: 2015. március 21.)
6. Chikán A. (2006): A vállalati versenyképesség mérése-Egy versenyképességi index és alkalmazása. *Pénzügyi Szemle*, 1. sz. 42-54. (ISSN 1787-6915) <http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=55998> (Letöltés ideje: 2015. március 26.)
7. Chikán A. (2010): Bevezetés a vállalat gazdaságtanba, Elvek és gyakorla., *Aula Kiadó, Budapest*, 340. (ISBN 978 963 9698 116)
8. Chikán A. - Czakó E. - Zoltayné Paprika Z. (2002): Vállalati versenyképesség a globalizálódó magyar gazdaságban. *Akadémia Kiadó, Budapest*, 316. (ISBN 963-057-227)
9. Chikán A. - Czakó E. (2003): Az EU versenyképesség-megközelítése és következményei a magyar vállalati versenyképességre. *Társadalom és Gazdaság*, 1.sz., 79-87 (ISSN 1787-6915) <http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=55998> (Letöltés ideje: 2015. március 21.)
10. Chikán A. – Czakó E. – Kazainé Ónódi A. (2005): Gazdasági versenyképességünk vállalati nézőpontból. *Versenyben a világgal 2004-2006 kutatóprogram*, 59. <http://edok.lib.uni-corvinus.hu/199/1/Z%C3%81R%C3%93TANULM%C3%81NY.pdf>. (Letöltés ideje: 2015. augusztus 11.)
11. Chikán A. - Czakó E. - Kazainé Ónódi A. (2006): Gazdasági Versenyképességünk vállalati nézőpontból - Versenyben a világgal 2004-2006 kutatási program, Zárótanulmány. *Budapesti Corvinus Egyetem Vállalatgazdaságtan Intézet, Versenyképesség Kutató Központ, Budapest*. <http://edok.lib.uni-corvinus.hu/199/> (Letöltés ideje: 2015. április 04.)

12. Chikán A. - Czakó E. (2008): Versenyképesség-ahogy a vállalatvezetőink látják, A Versenyben a világgal 2004-2006, Gazdasági versenyképességünk vállalati nézőpontból című kutatás 49. sz. műhelytanulmánya. *BCE Versenyképesség Kutató Központ, Budapest* (ISSN 1787-6915) <http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=55998> (Letöltés ideje: 2015. március 21.)
13. Chikán A. - Czakó E. (2009): Versenyben a világgal. Vállalataink versenyképessége az új évezred küszöbén. *Akadémia Kiadó, Budapest*, 376. (ISBN 978 963 058 6825)
14. Fenyves V. (2013) Problems with the application of conventional financial ratios in corporate risk measurement. *ABSTRACT - APPLIED STUDIES IN AGRIBUSINESS AND COMMERCE* 7: (3-4), 5-12. (ISSN: 1789-221X) (eISSN: 1789-7874)
15. Fenyves V. – Tarnóczy T. (2011): Kockázatról kontrollereknek, *A CONTROLLER: A gyakorló controllerek szakmai tájékoztató*. Gödöllő, 7: (4), 4-7. (ISSN: 1787-3983)
16. Gelei A. - Schubert A. (2006): Kompetencia alapú versenyképesség egy vezető FMCG vállalat példáján. *Corvinus Egyetem. Vállalat gazdaságtani Intéze, Műhelytanulmányok*. 27. <http://edok.lib.uni-corvinus.hu/110/1/Gelei-Schubert72.pdf>. (Letöltés ideje: 2015. 03.18.)
17. Grant, R. M. (1991): The resource-based theory of competitive advantage: Implications for strategy formulation. *California Management Review, Spring* 114-135, 22. http://www.skynet.ie/~karen/Articles/Grant1_NB.pdf (Letöltés ideje: 2015. november 01.)
18. Hagen I. – Kondorosi Ferencné (2003): Controlling. *Controll 2003 Kft, Debrecen*. 1-55. (ISBN-963-210-904X)
19. Hajdú O. (2003): Többváltozós statisztikai számítások. *Központi Statisztikai Hivatal, Budapest*, 453. (ISBN 963-215-6005)
20. Hamel, G - Prahalad, C. K. (1994): Competing for the future. *Harvard Business Books, Boston*, 327. (ISBN 978-087-5847)
21. Kale, S. (2002): Competitive advantage in the construction industry; Firm-specific resources and strategy, *PHD dissertation Illinois Institute of Technology, Chicago*.
22. Kállay L. (2010): KKV-szektor: versenyképesség, munkahelyteremtés, szerkezetátalakítás. Műhelytanulmány a TÁMOP-4.2.1. B-09/1/KMR-2010-0005 nemzetközi gazdasági folyamatok és a hazai üzleti szféra versenyképessége címet viselő alprojektjének kutatási tevékenysége eredményeként készült, 86. http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/838/1/TM58_Kallay.pdf (Letöltés ideje: 2016. május 13.)
23. Koroseczné Pavlin R. - Kövér Gy. - Parádi-Dolgos A. - Szóka Károly (2015): Kisvállalkozási méret felosztása. *ECONOM Online Tudományos Folyóirat*, 2015. IV/2.
24. Kozma F. (2000): A versenyképesség tényezői más felfogásban. *Statisztikai Szemle*, 78. évf. 8., 620-629. http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2000/2000_08/2000_08_620.pdf (Letöltés ideje: 2016. január 20.)

25. Kresalek P. (2005): A számviteli beszámolók elemzésének egyes elméleti kérdései. Budapest, *Budapesti Gazdasági Főiskola*, 119-129. http://elib.kkf.hu/okt_publ/tek_2004_17.pdf (Letöltés ideje: 2012. október 01.)
26. Laáb Á. (2009): Vezetői számvitel. *Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem*, 164. www.kulker.hu/wp-content/uploads/2013/03/teljeskOny_1550281.pdf. (Letöltés ideje: 2016. február 21.)
27. Lu, W. – Shen, L. - Yam, M. C. H. (2008): Critical success Factors for competitiveness of Contractors: China Study. *Journal of Construction Engineering and Management*. <http://prof.incheon.ac.kr:8082/~uicem/pdf/seminar/090212.pdf>. (Letöltés ideje: 2016. március 11.)
28. Nábrádi A. - Felföldi J. (2007): A mezőgazdasági vállalkozások eredményének mérése. Üzemtan I.: http://www.mtk.nyme.hu/fileadmin/user_upload/gazdasag/Letoeltetek/29-Uzemtan-I..pdf. (Letöltés ideje: 2016. január 20.)
29. Némethné Gál A. (2010): A kis- és középvállalatok versenyképessége-egy lehetséges elemzési keretrendszer. *Közgazdasági Szemle*, LVII. évf., (Letöltés ideje: 2010. február) 181-193.
30. Porter, M. E. (1990): The Competitive Advantage of Nations. *The Free Press*, New York
31. Porter, M. E. (1993): Versenysztratégia. Iparágak és versenytársak elemzési módszerei. *Akadémiai Kiadó, Budapest*, 384. (ISBN 963-056-3649)
32. Porter, M. E. (2000): Location, Competition, and Economic Development: Local Clusters in a Global Economy. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/089124240001400105> (Letöltés Ideje: 2015. november 25.)
33. Porter M. E. - Delgado M. - Ketels C. - Stern S. (2008): Moving to a New Global Competitiveness Index. In: The Global Competitiveness Report 2008-2009. *World Economic Forum*, 43-46.
34. Sajtos L. - Mitev A. (2009): SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv. *Alinea Kiadó, Budapest*, 404. (ISBN 978-963-9659-08-7)
35. Shen Q. P. - Liu G. W. (2003): Critical success factors for value management studies in construction. *J. Constr. Eng. Manage.*, 129(5), 485-491. [http://ascelibrary.org/doi/abs/10.1061/\(ASCE\)0733-9364\(2003\)129:5\(485\)](http://ascelibrary.org/doi/abs/10.1061/(ASCE)0733-9364(2003)129:5(485)). (Letöltés ideje: 2016. március 11.)
36. Sirtaine, S. - Pinglo, M. E. - Guasch, J. L. – Foster, V (2005): How Profitable Are Infrastructure Concessions in Latin America? Empirical Evidence and Regulatory Implications The International Bank for Reconstruction and Development / *The World Bank*. <https://www.ppiaf.org/sites/ppiaf.org/files/publication/Trends%20Policy%20Options-2-Infrastructure%20Concessions%20in%20LAC%20Sirtaine%20et%20al.pdf> (Letöltés ideje: 2015. november 11.)
37. Syverson, C. (2011): What Detrmines Productivity? *Journal of Economic Literature* 2011, 49:2, 326-365.

- home.uchicago.edu/syverson/productivitysurvey.pdf. (Letöltés ideje: 2016. március 21.)
38. Szerb L. (2004): A vállalkozás és a vállalkozási aktivitás mérése. *Statisztikai Szemle*, 82. évfolyam, 2004. 6-7. szám.
39. Szerb L. (2011): A magyar mikro-, kis- és középvállalatok versenyképességének mérése és vizsgálata. *Magyar Minőség Társaság, Elektronikus folyóirat. XX. Évfolyam. 08-09-10 szám.* www.matarka.hu/cik_list.php?fun=98458 (Letöltés ideje: 2016.03.10.)
40. Szerb L. – Márkus G. (2008): Nemzetköziesedési tendenciák a kis- és közepes méretű vállalatok körében Magyarországon a 2000-es évek közepén. *Vállalkozás és Innováció. 2. évfolyam, 2. szám 2008. II. negyedév* 36-58
41. Takács I. (2013): A vállalkozások elemzése. Üzemtan I. Nábrádi István szerkesztésében. 12-139. o.
http://www.mtk.nyme.hu/fileadmin/user_upload/gazdasag/Letoeltetek/29-Uzemtan-I.pdf. (Letöltés ideje: 2016. január 20.)



Nyilvántartási szám: DEENK/179/2017.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Sápiné Duduk Ildikó
Neptun kód: B7H8N0
Doktori Iskola: Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10048306

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (5)

1. **Sápiné Duduk, I.:** Üzleti teljesítmény jellemzett vállalati versenyképesség.
Controller Info 5 (különsz.), 271-282, 2017. ISSN: 2063-9309.
2. **Sápiné Duduk, I.:** Vállalati versenyképességi tényezők az üzleti tevékenységben.
Econom Online Tudományos Folyóirat 5 (2), 77-93, 2016. ISSN: 2063-644X.
DOI: <http://dx.doi.org/10.17836/EC.2016.2.077>
3. **Sápiné Duduk, I.:** A magyar vállalkozási szféra szerkezete és üzleti teljesítményének sajátos jellemzői.
Acta Carolus Robertus 5 (2), 157-173, 2015. ISSN: 2062-8269.
4. **Sápiné Duduk, I.:** The special characteristics of the Hungarian national economic competitiveness.
Gradus 1 (1), 366-373, 2015. ISSN: 2064-8014.
5. **Sápiné Duduk, I.:** The Hungarian structure of business sector and SME sector's business performance and competitiveness.
Contemporary Research on Organization Management and Administration. 2 (2), 28-41, 2014. EISSN: 2335-7959.

További közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (8)

6. **Sápiné Duduk, I.:** A mezőgazdasági szektor üzleti teljesítménye és versenyképessége.
Gradus. 2 (2), 360-365, 2015. ISSN: 2064-8014.





7. **Sápiné Duduk, I.:** Agricultural business competitiveness and sustainable development features of Hungary.
Lucrari Stiintifice Management Agricol = Scientific papers agricultural management. 17 (3), 57-68, 2015. ISSN: 1453-1410.
8. **Sápiné Duduk, I.:** Vállalati üzleti teljesítmény és versenyképesség pénzügyi mutatók tükrében.
Controller Info. 3 (3), 57-62, 2015. ISSN: 2063-9309.
9. **Sápiné Duduk, I.:** Csehország és Magyarország a szükségszerűség és lehetőség fogságában.
In: Tavaszi Szél 2014 Konferenciakötet I. kötet. Szerk.: Csiszár Imre, Kőmíves Péter Miklós, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Debrecen, 429-440, 2014. ISBN: 9789638956057
10. **Sápiné Duduk, I.:** "Láthatóvá tenni a láthatatlant": Tacit tudás átadásának kérdései vállalati nézőpontból.
In: Challenges and Lessons in Management [elektronikus dokumentum] : International Conference : 10-11 October, 2013, Debrecen ... = [Kihívások és tanulságok a műszaki menedzsment területén]. Szerk.: Edit Szűcs, Csaba Makó, Mariann Veresné Somosi, Judit T Kiss, Tibor Balla, Debreceni Egyetem Műszaki Főiskolai Kar, Debrecen, 18-26, 2013. ISBN: 9789634736721
11. **Sápiné Duduk, I.:** A tacit-tudás jelentősége a globalizált vállalati kultúrában.
Competitio 12 (2), 103-118, 2013. ISSN: 1588-9645.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21845/comp/2013/2/6>
12. **Sápiné Duduk, I., Baranyi, A.:** A vállalati versenyképesség újszerű megközelítése a fenntarthatósági számvitel tükrében.
In: Zöld gazdaság és versenyképesség. Szerk.: Magda Sándor, Dinya László, Károly Róbert Főiskola, Gyöngyös, 695-703, 2012. ISBN: 9789639941533
13. **Sápiné Duduk, I., Baranyi, A.:** A vállalkozások versenyképességét kifejező mutató számok alkalmazása a nemzetközi és a nemzeti számviteli környezetben.
Acta Carolus Robertus. 1 (2), 129-139, 2011. ISSN: 2062-8269.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudánymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2017.06.15.

